

ЛЕКЦІЯ 1

Тема. Типологія об'єктів ландшафтного дизайну. Фактори, котрі впливають на їх формування.

Мета. Ознайомити з класифікацією об'єктів ландшафту, характеристикою основних факторів, які впливають на їх формування: природно-кліматичних, еколого-містобудівних, соціально-демографічних, естетичних, техніко-екологічних.

Основні терміни: сквер, бульвар, дизайн, загальноміський парк.

Література:

1. Ефимов А.В. Дизайн архитектурной среды . - М.: Архитектура, 2004. - 504 с.
2. Щепетков Н.И. Световой дизайн города . - М.: Архитектура С, 2006.- 320 с.
3. Крижановская Н.Я., Дубинский В.П. Светоцветовой дизайн городской среды. – Белгород. : Изд-во БГТУ, 2006.- 136 с.

План

1. Класифікація об'єктів ландшафтного дизайну.
2. Особливості функціонального призначення.
3. Специфіка використання засобів ландшафтного дизайну.

Об'єктами ландшафтного дизайну є, передусім, міські і заміські ландшафтно-рекреаційні території, де здійснюється ретельна розробка деталей культурного ландшафту. Це ті об'єкти, що включають простори, сформовані з використанням засобів ландшафтного дизайну - рослинності, геопластики, водних пристроїв, малих архітектурних форм, візуальної комунікації та ін. До таких об'єктів

відносяться малі рекреаційні території. Вони є структурними елементами системи озелених територій міста і, як правило, виконують екологічну, архітектурно-художню і рекреаційну функції. Площа їхніх територій залежить від містобудівних умов розміщення і нормативних вимог. Малі рекреаційні території можна підрозділити на дві підгрупи.

До першої слід віднести території вільного користування: малі сади, сади мікрорайонів і житлових груп, сквери, бульвари, набережні, пішохідні вулиці.

До другої групи слід віднести озеленені території режимного використання: вищих навчальних закладів, технікумів, готельних комплексів, лікувальних закладів, дитячих садків, шкіл, промпідприємств та ін.

Найбільш великим планувальним елементом першої групи є міський сад. **Міський сад** призначений для масового відпочинку населення міста. Він виконує, як правило, одну з ведучих функцій - рекреаційну, виставкову, прогулянкову і розміщений ближче до центрального району міста. В порівнянні з міським парком він має значно менше зон і відповідно менше різних споруд. Головне в міському саду - природні елементи: рослини, вода, каміння.

Тут необхідно створення декоративних композицій, введення екзотів, квіткове оформлення. Із споруд на території саду можуть розміщуватися: літній театр або кінотеатр, кафе, музична естрада, танцмайданчик, шахово-шашковий клуб, майданчики для тихого відпочинку.

Архітектурно-планувальна організація саду, його композиція залежать від містобудівних умов розміщення і повинні являти систему, взаємозв'язану з міським оточенням.

На відміну від міського саду мікрорайонний сад повинен органічно зливатися з зеленими насадженнями житлової зони і архітектурою навколишньої забудови.

Мікрорайонний сад являє собою озеленену ділянку, звичайно розміщену в центрі мікрорайону, яка використовується населенням для повсякденного відпочинку. Як правило, територія саду мікрорайону не перевищує 8-10% території мікрорайону, і має площу не менш 1 га.

Планування і композиція простору мікрорайонного саду повинні бути підпорядкованими задачам його функціонального призначення. Основою планування мікрорайонного саду є прогулянкові маршрути, а загальна композиція його повинна являти центральну галявину, оточену зеленими насадженнями вільної конфігурації. Прогулянковий маршрут повинен мати достатню довжину. Найбільша довжина прогулянкового маршруту забезпечується в тому випадку, якщо він являє собою замкнутий кільцевий маршрут, що минає по межі між смугою насаджень, які обрмовують сад, і центральною відкритою галявиною.

При утворенні затінків в саду слід враховувати, що раціональний режим інсоляції в умовах середньої смуги (50-60° п.ш.) досягається при затіненні в денні години кронами дерев біля 40% території саду.

Дерева, кущі і трав'янисті рослини для мікрорайонного саду підбирають за тими ж ознаками, що і для інших садів.

В першу чергу для насаджень визначають одну або декілька головних деревних порід, що повинні створювати обличчя саду. Після цього підбирають супутні породи, що добре гармонують з головними в естетичному і біологічно-му відношеннях. Бажано для периферійних насаджень використовувати дерева і кущі, що мають густе темно-зелене листя. Квітучі дерева і кущі пропонується розташовувати на узліссях центральної галявини і безпосередньо на ній. Баланс території саду мікрорайону (% площі саду) повинен бути наступним:

- малі архітектурні форми - 5%;
- доріжки садові - 6%;
- майданчики - 9%;
- зелені насадження - 80%

З садом мікрорайону повинен бути органічно зв'язаний сад житлової групи, в планувальну структуру якого входять майданчики різноманітного призначення.

Сад житлової групи являє собою озеленену територію площею 0,1-0,2 га. При розробці загальної об'ємно-просторової композиції використовуються: геопластика рельєфу, дерево-кущеві насадження, малі архітектурні форми.

Архітектурно-художній вигляд саду житлової групи багато в чому залежить від кількості і якості озелених територій. Максимального архітектурно-художнього ефекту можна досягнути за рахунок створення на території саду житлової групи достатньо крупного зеленого "ядра".

Озеленення території саду житлової групи відіграє важливу роль в виявленні її планувальної структури, акцентуванні головних композиційних вісей і вузлів.

Зелені масиви і штучний рельєф використовуються також для коректури об'ємно-просторової композиції забудови і відкритих просторів (зміна масштабу майданчиків, площ, створення нових просторових ритмів). Зелені насадження розміщуються в основному в ландшафтних групах, вздовж проїздів робиться рядова посадка, застосовуються масиви і солітери. При формуванні груп біля майданчиків для відпочинку і дитячих майданчиків враховуються інсоляція і провітрювання. Для швидкого ефекту, як естетичного, так і санітарно-гігієнічного, в ландшафтних групах окрім стандартних саджанців застосовуються окремі примірники дерев у віці 17-20 років.

На площі 1 га висаджується не більш ніж 200 дерев, щоб залишалися вільні газонні простори. Хвойні дерева висаджуються в невеликій кількості для створення необхідного контрасту і для оформлення прибудинкової ділянки в зимовий час. Квітники створюються з багаторічників вільними групами на газоні або у поєднанні з квітучими кущами.

До малих рекреаційних територій відносяться і сквери.

Сквер - це невелика озеленена територія (0,25-2 га), як правило розташована на вулицях і площах, біля суспільних і адміністративних будинків, на передзаводських площах. Планування скверу підпорядковується оточуючому йому архітектурному ансамблю. Контурам скверу звичайно надають геометричні форми прямокутника, трикутника, кола.

Для кращого огляду архітектурних споруд перед ними повинен бути передбачений простір, відповідний розмірам будинку, вільний від високої рослинності.

Сквери доповнюють ландшафтно-рекреаційну систему міста, їх основне призначення - планувально-регулююче, рекреаційне та декоративне.

Бульвари -розташовуються вздовж магістральних вулиць при значних потоках пішоходів. Влаштування бульварів на вулицях сприяє регулюванню транспортного і пішохідного руху, підвищує архітектурно-художній вигляд вулиць і покращує їх санітарно-гігієнічний стан.

На міських вулицях або набережних бульвари повинні мати значну довжину і ширину не менше 18 м. Основна функція бульвару - транзитний рух і відпочинок. Вони мають велике сануюче і естетичне значення в міській забудові. Сучасні бульвари розміщуються в основному асиметрично - вздовж однієї сторони вулиці.

Озеленення ландшафтно-рекреаційних територій режимного використання має свою специфіку, пов'язану з їх функціональним призначенням.

Так, озеленення на території дитячих ясел і шкіл "повторює" архітектурно-планувальну організацію будинку, забезпечуючи виховну роботу з групами дітей різних віків. Крім того, вирішуються задачі ізоляції від навколишньої забудови, створення сприятливих мікрокліматичних умов для гри, занять фізкультурою та ін.

На території лікувального закладу створюються умови для прогулянок і відпочинку в природному оточенні, лікувальних тренувань, лікувальних процедур, спортивних ігор і занять.

До об'єктів ландшафтного дизайну слід віднести також **поліфункціональні парки**. Як правило, вони рівномірно розподіляються по місту з урахуванням планувальної ситуації, що склалася. Структура і планування поліфункціональних парків визначається їхнім цільовим призначенням, місцезнаходженням, кліматом в даній місцевості, ландшафтними особливостями ділянки.

Поліфункціональні парки призначені для задоволення найрізноманітні-ших рекреаційних потреб людини. Це парки нового типу, вони є органічною частиною міста і повинні бути добре зв'язані в транспортному відношенні з жи-тловими районами, забезпечуючи різноманітне обслуговування (концерти, кі-нопрогляди, вікторини, розваги та ін.).

Як правило, в цих парках організовується відповідні зони для проведення різноманітних заходів: культурно-масова, розважальна (атракціонів), спортив-на, дитяча, тихого відпочинку, виставочна і адміністративно-господарська.

Загальний баланс розподілу зон залежить від площі парку і особливостей його містобудівного розташування. Незважаючи на поліфункціональну органі-зацію відпочинку, планувальна структура міських і районних парків, садів жит-лових районів буде різноманітною. Кожному з названих типів притаманна своя специфіка, свої особливості об'ємно-просторової організації з використанням засобів ландшафтного дизайну.

Загальноміський парк –найбільший зелений масив з розвиненою сис-темою масових, видовищних, культурно - просвітницьких і фізкультурних за-ходів і являє собою у відповідності з БНіПом відокремлену територію площею не менш 15 га.Розміри міських парків коливаються від 100-150 га (як правило, в старих, давно складених містах) і до 100 га - в нових містах. Такий парк роз-рахований на масову відвідуваність і тому має розвинену дорожню мережу і більш складний комплекс елементів ландшафтної архітектури, який включає

наряду з водосховищами, масивами, гаями, груповими і поодинокими посадка-ми дерев і кущів великі квіткові партери, квітники, фонтани і твори садово-паркової архітектури, а також крупні споруди.Вибір ділянки для міського пар-ку зумовлений найбільш красивими природними умовами ландшафту - наявніс-тю

лісного масиву, водосховища, цікавого рельєфу. У зв'язку з цим територія парку може бути декілька усунена від деяких районів міста.

В теперішній час загальновідомо, що основний сенс існування міського парку полягає в тому, що це - зелений масив, призначений для рекреаційної мети, сприятливо впливаючи на міське середовище, у зв'язку з чим при розподілі площі парку між зонами різноманітного призначення прийнято додержувати максимальне виділення територій під зелені насадження - 70%.

Розміщення будинків, майданчиків та інших споруд - одне з основних питань в плануванні парку. При рішенні цих питань необхідно враховувати такі вимоги:

- *головний вхід* повинен бути розміщений відповідно напрямленню найбільшого потоку відвідувачів з міста - другорядні входи розміщуються також в крапках припливу відвідувачів з міста, причому пропускна спроможність кожного з входів повинна відповідати потужності припливу відвідувачів до даного входу.

- *відкритий театр* повинен бути розміщений по шляху руху основних потоків відвідувачів, але так, щоб під час вистави відвідувачі могли проходити в інші частини парку по іншій стороні. Театр розташовують довгою віссю з півночі на південь з можливим відхиленням до 15° у напрямку на північний захід.

- *майданчик для атракціонів* влаштовують серед зелені на деякій відстані від магістралей і на значній відстані від об'єктів, що вимагають тиші. По краях майданчика розміщують ландшафтні групи.

- *прогулянкові маршрути* розміщуються серед інтенсивної зелені у віддалені від основних магістралей і інших споруд парку на такій відстані, щоб була забезпечена тиша і огляд цікавих ландшафтних композицій.

- *спортивні майданчики* організовуються недалеко від майданчиків масових ігор і місця скупчення відвідувачів з урахуванням перетворення їх взимку в катки, бажано на рівному рельєфі.

- *ігрові майданчики для дошкільників* розміщують недалеко від входів надобре озелених ділянках, бажано з елементами геопластики.

- *ігрові майданчики для школярів* треба розміщувати на ділянці з кращими природними умовами, причому так, щоб діти були в певній мірі ізольовані від дорослих, але зберігався б зручний зв'язок між дитячими спорудами. Ділянка зі спорудами для дітей не повинна перетинатися транзитними (навіть пішохідними) дорогами.

- *ресторани і кафе* проектують в найбільш відвідуючих місцях, як правило біля входів, а буфети - рівномірно по всій території парку.

- *будинок адміністрації парку* повинен бути розміщений недалеко від головного входу в такій точці, звідки легко керувати роботою в парку і мати постійний зв'язок з містом.

- *підсобні споруди парку* (склади, майстерні, гаражі) розміщуються по можливості біля периферійної території парку. Ці споруди повинні бути з'єднані з парком і містом гарними проїзними дорогами.

Районний парк (або парк планувального району), як правило, доповнює систему ландшафтно-рекреаційних територій найбільшого міста. Він є структурним елементом житлового або планувального району. Районний парк може влаштовуватися в великому місті, коли один міський парк не може вмістити масу відвідувачів. Площа районного парку у відповідності з БНІП повинна бути не менше 10 га, склад зон такий же, як і в міських парках. Відсотковий розподіл зон у відношенні до загальної території парку визначається конкретними територіальними умовами і демографічною структурою населення, що тяжіє.

В великих і найбільших містах районні парки повинні рівномірно розподілятися по місту, створюючи різноманітні умови відпочинку. За характером своєї культурно - масової організації вони аналогічні загальноміським, але у відзнаку від останніх ближче до населення і повсякденно обслуговують його. Якщо в архітектурі загальноміського парку головне значення має природа, парковий пейзаж, то в районних парках природа більш штучна, більш насичена спорудами.

Сад житлового району є основним місцем повсякденного відпочинку населення і розрахований на обслуговування в радіусі 1 км. Його доцільно про-ектувати в безпосередній близькості до громадського центру, у зв'язку з розмі-щенням спортивного комплексу житлового району.

Контрольні запитання:

1. Як класифікуються об'єкти ландшафтного дизайну?
2. Дайте характеристику малих рекреаційних територій?
3. Назвіть особливості формування міського саду, саду житлового району, саду мікрорайону та саду житлової групи?
4. Специфіка міських та районних парків?
5. Які фактори впливають на формування об'єктів ландшафтного дизайну?

